

II тур Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»

Конкурсна робота на тему:

«Реалізація державної молодіжної політики на місцевому рівні(на прикладі міста Житомира)»

Шифр роботи:

«Молодь»

Житомир-2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ НА РІВНІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	6
1.1 Молодіжна політика як спроба оновлення правового механізму в Україні.	6
1.2 Нормативно-правова база регулювання молодіжної політики.	11
РОЗДІЛ II МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ МІСЦЕВОЮ ВЛАДОЮ.....	18
2.1 Шляхи підтримки місцевою владою молодіжних ініціатив.....	18
2.2 Молодіжні громадські організації у системі взаємодії місцевої влади і територіальної громади.	22
ВИСНОВКИ	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	29

ВСТУП

Молодь – це сьогоднішня, від якого залежить майбутнє нашої держави. Майбутній розвиток українського суспільства ґрунтується на свідомому та обізнаному молодому поколінні, яке є основою не тільки сильної громади, але й міцної України. Проте раніше політики заздалегідь лише декламували ці положення і своїми прийнятими законами штовхали підростаюче покоління шукати кращого життя закордоном.

На сьогоднішній момент у мовах децентралізації, коли держава делегує чимало повноважень на місцеве самоврядування, питанню молоді почала приділятися значна увага. Основоположним документом реалізації молодіжної політики стала Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016–2020 роки. Відповідно до неї перед громадами ставляться такі першочергові завдання – створення умов для особистісного становлення, соціальної активності та зайнятості молодих осіб, щоб вони залишались мешкати, працювати у громаді та брали активну участь у її розбудові й розвитку. Цим керується і Житомир, зокрема місцеве управління у справах сім'ї, молоді та спорту. **Актуальність обраної теми** полягає у науковому осмисленні особливостей проведення молодіжної політики на рівні міста; можливості презентувати загальним колам успішні проекти Управління (заходи, фестивалі тощо), що дозволять іншим територіальним громадам їх перейняти і запровадити у себе.

Мета роботи полягає в тому, аби проаналізувати та виділити основні напрямки, проблеми і перспективи реалізації молодіжної політики на рівні Житомира в умовах децентралізації. Окрім того, значну увагу варто приділити характеристиці успішних проектів, якісно відмінних від інших міст України.

Для реалізації визначеної мети поставлено **завдання**:

- проаналізувати молодіжну політику як спробу оновлення правового механізму в органах місцевого самоврядування;
- дослідити нормативну-правову базу проблеми;

- виділити і охарактеризувати шляхи підтримки місцевою владою молодіжних ініціатив;
- проаналізувати роль місцевих громадських організацій у підтримці та втіленні в життя молодіжних ініціатив.

Об'єктом дослідження є державна молодіжна політика в сучасних умовах децентралізації влади.

Предметом дослідження є теоретико-практичні механізми реалізації молодіжної політики на прикладі міста Житомира.

Для виконання визначених завдань і досягнення мети дослідження було використано такі **методи дослідження**, як аналіз вітчизняної літератури провідних науковців у сфері державного управління і нормативно-правової бази проблеми дослідження; індуктивний і дедуктивний методи; методи порівняльного, описового, проблемно-цільового та структурно-функціонального аналізу з метою виділення й обґрунтування механізмів державної молодіжної політики. Окрім цього, використовувався метод спостереження під час проходження практики у Житомирській міській раді (зокрема, в Управлінні у справах сім'ї, молоді та спорту) автором роботи.

Теоретичне значення дослідження полягає у тому, що його результати сприяють подальшій розробці механізмів та розширенні основних напрямків реалізації молодіжної політики не тільки на місцевому, але й на регіональному рівні.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання матеріалів і висновків дослідження; студентами у підготовці до семінарсько-практичних занять з дисциплін державного управління, а також при вивченні роботи місцевого самоврядування. Заходи і механізми реалізації молодіжної політики на прикладі міста Житомира можуть бути використані державними органами, місцевими самоврядуваннями всієї України задля створення передумов для ефективного розвитку підростаючого покоління в державі.

Аналіз наукової літератури. В сучасній науці дана проблема прямо чи опосередковано розглядається низкою авторів. Зокрема, побіжно цієї проблеми

торкаються у своїх працях краєзнавці О. Білобровець [9], О. Данилейко [12] тощо. Зокрема, питанню молоді на всеукраїнському рівні значної уваги приділяє О. Гасанов [10], М. Рапаєва [16] та інші. Цій проблемі приділяє значної уваги Міністерство молоді та спорту України та Комітет з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму Верховної Ради України. Останній ініціює щорічні проведення парламентських слухань, де виступають видатні українські та європейські громадські і політичні діячі, науковці. Згодом їхні виступи публікуються у збірниках [20]. Важливими джерелом нашого дослідження виступають нормативно-правові акти європейського (Хартія участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні [3]), всеукраїнського та місцевого (Положення про Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Житомирської міської ради [5] тощо) рівнів. Окрім цього, у дослідженні використано матеріали, взяті із інтернет-сторінок соціальної мережі Фейсбук – Управління, Молодіжної громадської ради та Школи місцевого самоврядування [18; 14; 21], а також офіційного сайту Житомирської міської ради [13]. Вагомою складовою дослідження також є власний досвід автора роботи, отриманий під час стажування в Управлінні.

Структура роботи: конкурсна робота складається із вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури. Загальна кількість сторінок – 30.

РОЗДІЛ І ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ НА РІВНІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1.1 Молодіжна політика як спроба оновлення правового механізму в Україні.

В умовах децентралізації молодіжна політика є одним із пріоритетних напрямків у державі. Сучасні дослідники вважають, що її дієва реалізація сприятиме оновленню правового механізму в Україні, адже підростаюче покоління є енергійним, креативним та здатним змінити ситуацію в країні на краще. Проте перед тим як перейти до розгляду цієї проблеми слід проаналізувати поняття «молодіжна політика». В галузі державного управління виділяють декілька підходів до його тлумачення: конституційно-правовий (молодіжна політика – це конституційно-правових інститут, який включає в себе соціальну політику по відношенню до молоді, молодіжну сімейну політику, економічну політику в сфері фінансового забезпечення, кримінальну політику по відношенню до неповнолітніх), загальнодержавний (під цим поняттям розуміємо вираження волі держави в сфері регулювання життя молодих осіб шляхом реалізації молодіжних програм та її координації) тощо. Найцікавішим для нас у контексті роботи виступає муніципальний підхід, який наголошує на тому, що суть молодіжної політики полягає в «спільній діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування щодо влаштування молоді у територіальні громади відповідної територіально-адміністративної одиниці» [16, с. 168].

Відповідно до цього підходу має здійснюватися оновлення правового механізму в Україні. На сучасному етапі молодіжна політика краще реалізується державою, ніж в попередні роки. Цьому сприяє активна співпраця з європейськими організаціями, а також із процесом децентралізації, за якої молодь має змогу брати участь у громадському та політичному житті краю. Відповідно до цього роль місцевого самоврядування щороку збільшується.

Державна молодіжна політика на рівні міст реалізується у дусі формування сприятливих умов для всебічного розвитку та самореалізації молоді. Відповідно до цього Міністерство молоді та спорту України як профільний загальнодержавний орган здійснює свою діяльність у такий спосіб, який дозволить місцевому самоврядуванню (зокрема, Управлінню у справах сім'ї, молоді та спорту м. Житомира) залучати молодь до активного життя на місцях. Отже, основними напрямками реалізації молодіжної політики є:

1. Кадрове забезпечення молоді у органах державної влади та місцевого самоврядування (проведення семінарів-нарад для представників виконавчих органів об'єднаних громад (спільно з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) в Україні), а також тренінгів для представників об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ) щодо забезпечення ефективної реалізації молодіжної політики (за програмою «Молодіжний працівник»). Зокрема, один із таких заходів відбувся у Житомирі 11-13 жовтня 2017 року. В ньому взяло участь приблизно 50 учасників, які по завершенні отримали сертифікати встановленого зразка.

2. Утворення у складі виконавчих органів ОТГ структурних підрозділів з питань молоді та спорту. У Житомирі в профільному управлінні є Відділ з питань сім'ї та молоді, який координує та відповідає за якість реалізації цієї політики у місті. Існує також місцевий дорадчо-консультативний орган – Молодіжна Громадська Рада. Вона була створена у 2015 році виконавчим комітетом міської ради з метою залучення молоді до реалізації молодіжної політики у м. Житомирі. Відповідно до Положення про її функціонування, вона є «консультативно-дорадчим органом, який утворюється з метою здійснення координації заходів, пов'язаних із забезпеченням проведення консультацій з громадськістю, з питань формування та реалізації молодіжної політики»[4]. Молодіжна Громадська Рада складається із громадян України, представників молодіжних громадських організацій, профспілок та інших об'єднань громадян віком до 35 років, які працюють у сфері реалізації молодіжної політики у місті. Даний консультативно-дорадчий орган проводить аналіз проблем і потреб

підростаючого покоління в Житомирі; здійснює патріотичне виховання та підвищення її рівень національної свідомості; захищає права та інтереси молоді міста; різнобічно сприяє самоствердженню та самореалізації молоді людини у громаді. На сьогодні Молодіжну Громадську Раду очолює голова громадської організації «Центр творчості «Антенa» Тудачков Олексій Олександрович. Молодіжна Рада щороку проводить молодіжні форуми, на яких здійснюється обговорення відносно перспектив покращення життя молоді.

3. Розвиток молодіжної інфраструктури (аналіз стану розвитку молодіжної інфраструктури; сприяння розвитку та забезпечення діяльності молодіжних центрів; моніторинг функціонування молодіжної інфраструктури). На сьогоднішній момент вже практично досягнуто домовленостей щодо відкриття Молодіжного центру в Житомирі. На думку Молодіжної Ради – ініціатора проекту, це буде типу хаб-центру – креативної зони, де молодь може поспілкуватися між собою та представниками громадськості. Тут підростаюче покоління матиме змогу зреалізувати себе сповна, адже у центрі будуть розміщуватися різноманітні спортивні секції, гуртки, а також проводитимуться у спеціальних приміщеннях психологічні, профорієнтаційні, аксіологічні тренінги. Такий досвід, на думку Олексія Тудачкова, дасть «громадянам більш ефективно та відповідально ставитися до міського середовища та понизить багато конфліктних ситуацій» [14].

4. Документальна доказовість діяльності роботи (проведення соціологічних досліджень, щорічних доповідей про становище молоді в Україні; проведення щорічних всеукраїнських молодіжних форумів з подальшою участю його представників у парламентських слуханнях; рекомендації Верховної Ради України щодо впровадження молодіжної політики в умовах децентралізації). 14-15 листопада 2017 року більш ніж 20 учасників від міста взяли участь у Всеукраїнському форумі підтримки Міністерство молоді та спорту України на тему: «Молодь та децентралізація влади в Україні». Під час проведення заходу, представники громадських організацій та молодь активної громадської

позиції мали змогу поділитися досвідом і кращими практиками реалізації молодіжної політики з колегами іншим міст та містечок країни.

5. Залучення молоді до процесу ухвалення рішень (виконання положень Переглянутої Європейської хартії участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні; нормативно-правове забезпечення формування молодіжних консультативно-дорадчих органів; урахування думки молоді (молодіжний проект U-Report). Фактично процес децентралізації сприяє активній участі молодих людей в ухваленні рішень і діяльності на місцевому рівні. Це має дуже важливе значення, оскільки йдеться про побудову демократичного, солідарного та процвітаючого суспільства. За даними соціологічного дослідження «Молодь України – 2017», яке проводилося і серед підростаючого покоління Житомира, близько 56% молоді позитивно оцінює децентралізацію в Україні, 49% молодих людей обізнані про такі процеси. Згідно з опитуванням, існує потреба в більшому інформуванні молоді про стан проведення реформи, оскільки понад 40% респондентів зазначили, що не володіють такою інформацією. Водночас майже 47% опитаних, які мешкають в об'єднаних громадах, зазначають, що не відчують змін для молоді після створення громад, 13% відчують позитивні зміни [19, с. 56].

6. Впровадження інноваційних механізмів молодіжної участі («бюджет участі», молодіжні банки ініціатив); з метою активізації співпраці між молоддю та місцевим самоврядуванням участь міст у національному конкурсі «Молодіжна столиця України». Варто зазначити, що місто Житомир у 2017 році продовжує проводити інноваційну політику. Як результат, мер Сергій Сухомлин посів друге місце серед конкурсу «Мер-інноватор». В цілому, молодіжні ініціативи розглядаються у «бюджеті участі», а саме місто претендує на звання «Молодіжної столиці України».

7. Формування активної громадянської політики української молоді є також одним із пріоритетів державної політики. На підтримку молодіжних ініціатив спрямована Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016–2020 роки. Відповідно до неї перед громадами ставляться такі першочергові

завдання – «створення умов для особистісного становлення, соціальної активності та зайнятості молодих осіб, щоб вони залишались мешкати, працювати у громаді та брали активну участь у її розбудові й розвитку»[6].

За останній час Україною вже досягнуто позитивних результатів у питаннях реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Досягнуті успіхи не були б настільки швидкими та виразними без експертної, консультативної, донорської допомоги та політичної підтримки партнерів у рамках реалізації міжнародних проектів і програм. Так, 28 липня 2017 р. підписано Меморандум про співпрацю між Міністерством молоді та спорту України та організацією «Глобал Комьюнітіз» у рамках реалізації програми міжнародної технічної допомоги «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (DOBRE). Молодіжні форуми «DOBRE ДІЙ» в Україні 22 згуртували понад 700 молодих людей для аналізу громадських пріоритетів і розробки ідей щодо молодіжних проектів. У середньому кожен учасник форуму залучив до молодіжного активізму шість однолітків, організувавши у своїй громаді обговорення напрямів її розвитку. За результатами цих обговорень молодь розробила 23 різних проекти: «від упорядкування парків до облаштування місць для занять спортом і започаткування навчань з робототехніки» [20, с. 143]. Програма «DOBRE» відібрала і фінансує найкращі з них. Технічна та фінансова допомога програми USAID, спрямована на місцевий рівень, працюватиме над ефективним управлінням ресурсами, підвищенням якості послуг, стимулюванням місцевої економіки та посиленням залучення громадян до ухвалення рішень.

Підвищення добробуту в громадах і впровадження механізмів належного урядування стане прикладом для інших громад України, сприятиме пришвидшенню процесів децентралізації та поширенню успішних практик на інші громади. Співпраця між Мінмолодьспортом та програмою USAID «DOBRE» сприяє розвитку молодіжної політики в умовах децентралізації, спільному впровадженню ініціатив і проектів, спрямованих на залучення молоді до суспільно-громадського життя, моделей активізації та

залучення молоді до місцевого урядування, посиленню спроможності місцевих молодіжних рад і організацій, залученню молоді до громадського контролю та запобігання корупції, підтримці співробітництва між молоддю з різних ОТГ [4].

Крім того, у рамках співпраці Мінмолодьспорту та ЮНІСЕФ в Україні проводяться семінари-наради для представників виконавчих органів об'єднаних громад з обговорення молодіжних питань і напрацювання пріоритетних напрямів молодіжної роботи на рівні громади [15, с. 103]. Уже відбулось 4 таких заходи (у Києві, Одесі, Краматорську та Ужгороді) за участі кількохсот представників ОТГ центральних, південних, західних і східних регіонів України.

Таким чином, молодь має чималі можливості задля участі у громадсько-політичному житті країни. Держава порівняно з попередніми роками сприяє подальшому та широкому її залученню до процесів розробки і творення нової політики, що буде корисною суспільству. Така політика поступово оновлює правовий механізм держави, за яким креативна молодь працюватиме в органах місцевого самоврядування та ОТГ, яким делегується чимало повноважень в умовах децентралізації.

1.2 Нормативно-правова база регулювання молодіжної політики.

Молодіжна державна політика в Україні характеризується значною кількістю нормативно-правових актів, основою яких є Конституція України, де зафіксовано основні права та обов'язки громадян. Серед безпосередньо присвячених молоді засадничих актів загальнодержавного рівня (чинних на сьогодні у відповідних редакціях) слід особливо зазначити Декларацію про загальні засади державної молодіжної політики в Україні (1992 р.) й закони України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (1993 р.) й «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (1998 р.). Головним документом реалізації молодіжної політики є Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016-2020 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 р. № 148.

Серед ключових актів місцевої влади та самоврядування, які визначають молодіжну політику на місцях (якщо не рахувати традиційних численних рішень і розпоряджень, що регламентують проведення багатьох разових акцій та/або порядок і обсяги стимулювання своєї найбільш активної молоді), особливу увагу слід зосереджувати на важливості затвердження постійно діючих комплексних програм.

Зокрема, Програма підтримки сім'ї, дітей та молоді, забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на 2018-2020 роки, яка була прийнята 18.12. 2017 року, визначає «ключові аспекти місцевої молодіжної політики та спрямована на національно-патріотичне виховання, здоровий спосіб життя, неформальну освіту, зайнятість і самозайнятість молоді, підтримку обдарованої молоді, інститутів громадянського суспільства, ВПО та молоді тимчасово окупованих територій, налагодження міжрегіональних і міжнародних зв'язків, інформаційне забезпечення молодіжної політики» [8].

Крім того, обласна комплексна програма «Молодь і родина Житомирщини на 2017 – 2020 роки» серед основних завдань має «залучення молоді до участі в житті громади, формування навичок реалізації громадянських прав та обов'язків, неформальна освіта молоді» [7]. Окрім цього, у ній йдеться і щодо впровадження інноваційних форм роботи та кращого досвіду інших областей і країн, моніторинг і аналіз реалізації та відповідне інформування населення області, залучення до реалізації Програми бізнес-структур, міжнародних благодійних фондів та організацій, також діюча на Житомирщині обласна цільова соціальна програма національно-патріотичного виховання дітей і молоді на 2017-2020 рр.)

Очевидно, що кращі здобутки закордонного досвіду доцільно використовувати в практиці реалізації молодіжної політики в Україні і в цьому контексті регіональні молодіжні структури пов'язують підвищення ефективності своєї роботи серед іншого значною мірою з удосконаленням нормативно-правової бази роботи з молоддю, зокрема з ухваленням розробленого у 2015 р. нового Закону України «Про молодь», проект якого був

презентований громадськості в листопаді 2016р. У цьому законопроекті враховано останні зміни в законодавстві України в частині децентралізації та передбачено серед іншого імплементацію в українське законодавство більшості положень Переглянутої Європейської хартії участі молоді в громадському житті на місцевому та регіональному рівнях, адаптацію молодіжної політики в Україні до стандартів молодіжної політики ЄС, запровадження європейських стандартів молодіжної роботи через використання кращих новел молодіжного законодавства Литви, Латвії, Естонії, Словаччини, Румунії, Болгарії, Сербії, Швейцарії, Німеччини, Люксембургу, Фінляндії та Швеції. Проте згаданий законопроект ще не прийнятий і має певні дискусійні положення. Він потребує додаткового обговорення за ширшої участі не стільки управлінців, скільки практичних працівників органів соціальної політики, освіти, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту, внутрішніх справ, ГО і волонтерських організацій, а також представників вітчизняних політичних структур і міжнародних інституцій, що працюють з молоддю.

Житлова політика була й залишається однією з найгостріших соціально-економічних проблем, яку необхідно розв'язати у державі. Тому одним із головних напрямків молодіжної політики нашої держави є забезпечення молоді житлом. Як в Україні в цілому, так і в місті Житомирі зокрема, гострою залишається проблема забезпечення молодих сімей житлом. Більшість з молодих сімей не мають можливості отримати доступ на ринок житла без бюджетної підтримки.

Розв'язання вищезазначених проблем можливе шляхом розробки міської Програми забезпечення молодих сімей та одиноких молодих громадян житлом в м. Житомирі на 2018-2022 роки. Програма розроблена відповідно до статті 10 Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», згідно з якою «реалізація державної молодіжної політики визначається одним із головних напрямів діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування»[1]. Однією з її складових частин є молодіжна житлова

політика, яка зумовлює не тільки поліпшення умов життя молоді, але й сприяє створенню позитивних тенденцій щодо розвитку демографічній ситуації в місті.

Управління у справах сім'ї, молоді та спорту міської ради щоквартально, до 15 числа місяця, наступного за звітним періодом, подає департаменту економічного розвитку міської ради інформацію про стан та результати виконання заходів Програми. Також щороку здійснює обґрунтовану оцінку результатів виконання Програми та, у разі потреби, розробляє пропозиції щодо доцільності продовження заходів, включення додаткових заходів і завдань, уточнення окремих завдань і заходів, показників, обсягів і джерел фінансування. Після закінчення дії Програми у місячний термін готує підсумковий звіт про результати виконання Програми та подає його департаменту економічного розвитку міської ради, департаменту бюджету та фінансів міської ради, і подає на розгляд виконавчого комітету міської ради та міської ради, розміщує на офіційному сайті Житомирської міської ради.

Однак, попри значну увагу органів місцевого самоврядування міста до питань молоді, сімейної політики, діяльності у напрямі забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків упродовж останніх років, ситуація у означеній сфері характеризується низкою проблем:

- поширення негативних явищ у молодіжному середовищі, погіршення стану фізичного, психічного та репродуктивного здоров'я молоді. За результатами досліджень, 91% учнівської молоді віком від 15 до 16 років вже мають досвід вживання алкоголю, 63% - досвід тютюнопаління, 14% - спробували наркотичні речовини. Найбільш поширеним є вживання пива (близько 60%);

- низький рівень національно-патріотичного виховання молоді міста. Означену проблему визначили як актуальну під час загальноміського голосування на день молоді у 2017 році;

- низький загальний рівень громадської активності молоді, зокрема, участі у процесах формування і реалізації місцевої молодіжної політики. Станом на 01.01.2016 року у м. Житомирі проживало 20844 хлопці та 19580 дівчат віком

до 14 років; молоді віком від 15 до 35 років -39802 чоловіки та 39353 жінки. Отож, частка дітей та молоді у загальній кількості населення міста Житомира становить близько 45%. Близько третини населення міста Житомира (70 тисяч) становить молодь віком від 18 до 35 років, однак їх участь у діяльності громадських організацій дуже низька;

- збільшення кількості сімей з дітьми, які потребують підтримки. Станом на 01 вересня 2017 року в реєстрі багатодітних сімей м. Житомира, зареєстровано 1721 багатодітну сім'ю, в яких виховується 5540 дітей, з них 67 сімей виховують по 5 і більше дітей. Постійно збільшується кількість молодих сімей та сімей з дітьми, які потрапляють у складні життєві обставини та потребують сторонньої допомоги. У 2017 році на обліку перебуває 527 сімей (в них виховується 822 дитини), які опинилися у складних життєвих обставинах, частина з них: 169 сімей (в них виховується 286 дітей) - з причини невиконання батьківських обов'язків, такі сім'ї потребують підвищеної та постійної уваги. Актуальність розробки програми підсилюється тим, що з кожним роком зростає кількість кризових явищ, пов'язаних з умовами виховання у сім'ях. Недостатня увага батьків приділяється інтересам дітей, організації їх дозвілля, вихованню у них поваги до загальноприйнятих правил поведінки у суспільстві, формуванню позитивного погляду на життя в цілому, нехтування здорового способу життя;

- низький рівень культури сімейних стосунків, формування та розвитку сімейних цінностей та утвердження відповідального батьківства, поширення явища насильства в сім'ї. Так, збільшується статистика, пов'язана із домашнім насильством. Так, у I півріччі 2017 року до Житомирського відділу поліції ГУНП в Житомирській області надійшло 3190 звернень стосовно насильства у сім'ї [18].

Розв'язання проблем у сфері молодіжної політики можливе шляхом розробки та реалізації Програми підтримки сім'ї, дітей та молоді, забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на 2018-2020 роки. І дійсно така програма була розроблена та затверджена Рішенням №875 Житомирської міської ради від 18.12.2017 року.

Дана Програма передбачає, що реалізація молодіжної політики у Житомирі здійснюватиметься шляхом:

- а. залучення молоді до процесів формування та здійснення місцевої молодіжної політики за всіма її основними напрямками та на всіх рівнях;
 - б. залучення молодих людей до роботи в органах місцевого самоврядування;
 - в. розширення участі молоді у становленні громадянського суспільства, формування її громадянської позиції та національно-патріотичної свідомості;
 - г. заохочення участі молоді в житті міста та суспільства загалом за допомогою інформаційних і комунікаційних технологій, забезпечення молодих людей необхідною інформацією;
 - д. популяризація здорового способу життя;
 - е. реалізація сімейної політики;
 - ж. забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- з. здійснення соціальної роботи з молоддю, дітьми та сім'ями різних категорій[8].

Щодо рекомендацій з приводу затвердження нормативних документів органами місцевого самоврядування, варто зазначити, що дуже (підкреслюємо: дуже) потрібно не просто робити опитування серед молоді, але й проводити публічні консультації щодо виявлення проблемних питань молоді та залучення їх до розробки рішень.

Загалом за дуже оптимістичного сценарію реалізації молодіжної політики Житомирською міською радою, будуть отримані такі результати:

- збільшено кількість молоді залученої до програм і заходів, спрямованих на підвищення рівня громадянської свідомості, самореалізацію молоді, популяризацію та утвердження здорового способу життя;
- збільшено кількість та покращено якість проектів громадських організацій за пріоритетними напрямками молодіжної, сімейної та тендерної політики, реалізованих за підтримки міської ради;

- забезпечено на 100% потреби у видачі посвідчень батьків та дітей з багатодітних родин;
- збільшено кількість заходів стосовно відповідального батьківства, протидії насильству у сім'ї тощо;
- підвищено рівень поінформованості населення стосовно преваг політики забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- тендерний компонент включено не менше, як до трьох програм місцевого розвитку;
- збільшено кількість послуг для молодих сімей та сімей з дітьми, з метою уникнення ризику потрапляння в складні життєві обставини;
- підвищено рівень поінформованості серед дітей та молоді з питань збереження власного здоров'я, протистояння шкідливим звичкам та утвердження життєвих ціннісних орієнтирів.

Отже, чинна нормативно-правова база державної молодіжної політики в Україні є досить розвиненою й такою, що дозволяє реалізовувати її положення в практичній роботі на місцях. Водночас, на думку експертів (науковців, управлінців, працівників регіональних молодіжних структур), нормативно-правова база роботи з молоддю потребує удосконалення, насамперед, у напрямках імплементації кращого закордонного досвіду роботи з молоддю.

Загалом, слід зазначити, що молодіжній політиці в Україні на теоретичному рівні з кожним роком приділяється все більше уваги не тільки на загальнодержавному, а й на місцевому рівнях. Впевнені, що з часом всі вище наведені закони, положення, стратегії принесуть користь країні, в якій молоде покоління буде працювати на її процвітання.

РОЗДІЛ ПМЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ МІСЦЕВОЮ ВЛАДОЮ

2.1 Шляхи підтримки місцевою владою молодіжних ініціатив.

Молодіжну політику на місцевому рівні у Житомирі здійснює Управління у справах сім'ї, молоді та спорту. На сьогоднішній момент його очолює Ковальчук Ірина Анатоліївна. Управління відповідно до Положення про його діяльність є «самостійним виконавчим органом Житомирської міської ради, підзвітним і підконтрольним раді, яка його утворила, підпорядкованим її виконавчому комітету, міському голові, а також підконтрольним відповідним органам виконавчої влади»[5].

Попри велику кількість завдань у його діяльності (адже реалізує політику не тільки у плані молоді, але й спорту та сім'ї) штат складається з 7 чоловік: начальника, його секретаря, бухгалтера та 3 головних спеціалістів. Зрозуміло, що така мала кількість не зможе цілком забезпечити повноцінну реалізацію та проведення різноманітних молодіжних заходів. Тому однією з особливостей Управління є залучення старшокласників та студентів на волонтерських засадах у різноманітних проєктів. Це є важливим кроком, адже у такий спосіб підростаюче покоління стає не пасивним, а й активним учасником творення молодіжної політики.

Сьогодні кількість волонтерів Управління становить 150 чоловік: 123 – студенти, 37 – старшокласники [18]. Взагалі, ідея волонтерства у Житомирі активно популяризується. У перспективі Управління є створення волонтерського паспорту, який дозволить фіксувати кількість заходів, що допомагала реалізовувати/реалізовувала людина. Після цього ті, хто мають три і більше відміток, мають змогу отримати щомісячні безкоштовні абонементи на відвідування кінотеатру, тренажерного залу та інших спортивно-розважальних закладів-партнерів міськради. Реалізація такої ідеї дозволить збільшити кількість волонтерів в декілька разів, адже окрім визнання їхньої благородної діяльності у суспільстві, буде ще приємна винагорода за працю.

Управління здійснює молодіжну політику за різноманітними напрямками, проте хотілося акцентувати увагу на культурно-освітньому аспекті. Довготривалим за часом і водночас ще одним досягненням Управління у питанні молоді стала ексклюзивна муніципальна програма «Школа місцевого самоврядування», заснована у 2001 році. Вона проходить двічі на рік (весняна та осіння сесії) терміном 2 місяці і є абсолютно безкоштовною. Слухачами «Школи місцевого самоврядування» можуть стати молоді люди віком від 16 років.

Мета програми – залучити учнівську та студентську молодь до процесу прийняття рішень на місцевому рівні, підвищити рівень її активності у громадському житті міста, і, найголовніше, надати їй можливість реалізувати себе у органах місцевого самоврядування [21]. Програма Школи складається із циклу як теоретичних, так і практичних занять, необхідних для молоді у майбутньому формуванні своєї кар'єри в усіх сферах суспільного життя (ознайомлення з усіма управліннями, департаментами та іншими органами місцевого самоврядування; проведення різноманітних тренінгів як психологічного, так і соціального характеру тощо). Після двох місяців випускники отримують відповідні сертифікати від міського голови та мають можливість для стажування практично у всіх структурних підрозділах Житомирської міської ради. Станом на 2017 рік, закінчили Школу місцевого самоврядування більше ніж 1600 чоловік, з них – 300 працюють на постійній основі на благо міста.

Однією з родзинок реалізації молодіжної політики є проведення учнівського кінофестивалю «ЖУК», координатором якого є громадська організація «ДрімСтеп». Проект сприяє розкриттю талантів учнів 10-11 класів для майбутнього їх спрямування на вибір професій у сфері кінематографу. Старшокласники, попередньо зареєструвавшись, проходять майстер-класи з відеозйомки, монтажу, акторської майстерності. Після закінчення курсу учасникам пропонується зняти короткометражку на певну тему (цьогорічна тема – «Моя сила – сім'я!») і подати її на конкурс протягом визначеного

терміну. Дані роботи оцінюватиме журі, що складається з представників сфери кіно, ЗМІ, культури, влади, громадських організацій. У травні відбувається святкове нагородження у стилі «Оскар»: червона доріжка, вишукане вбрання, статуетки «ЖУК» та подарунки. Роботи учасників оцінюватимуть у номінаціях: «кращий фільм, сценарій, операторська робота, монтаж, музика та звук, костюми та грим, чоловіча роль, жіноча роль, чоловіча роль другого плану, жіноча роль другого плану, приз глядацьких симпатій» [13]. Фестиваль проходить 3 роки, протягом яких взяли участь практично всі загальноосвітні навчальні заклади міста.

З метою патріотичного виховання молоді, формування позитивного іміджу Житомира та підтримки творчих ініціатив молодих житомир'ян Управління напередодні Дня міста проводить щорічний конкурс концепцій відеороликів на тему: «Житомире! Я люблю тебе!»[18]. Щовесни молодь має змогу подати свої сценарії на відеоролик. При Управління створюється конкурсна комісія, яка розглядає проекти та визначає трійку переможців, між якими пропорційно розподілятиметься призовий фонд (75 тис. грн.) задля втілення сценарію в життя. У другу суботу вересня – на День міста – відзняті відеоролики транслюються на головному екрані перед житомир'янами. Щороку тут бере участь більше 30 учасників, причому різних вікових категорій. Цього року наймолодшому конкурсанту було лише 8 років, тому конкурс щороку користується попитом серед молоді.

Окрім цього часто відбуваються різноманітні фестивалі для молоді. Одним із таких є щорічний Відкритий фестиваль студентської творчості «Листопад-Fest». Цей захід започаткував у 2005 році заслужений працівник культури України Володимир Шинкарук. Фестиваль проходить в рамках святкування Міжнародного дня студента. Учасниками стають кращі представники творчої молоді міста, а на завершення фестивалю журі традиційно відзначає найцікавіші виступи та вручає премії. На думку організаторів свята, що «Листопад-Fest» здатне щорічно об'єднувати найталановитіших виконавців у

різних жанрах, зіркового журі та найкращих глядачів, які є прихильниками справжньої творчості.

Щороку за клопотанням Управління відбувається нагородження стипендіями міського голови обдаровану молодь Житомира. За офіційними даними сайту міськради восени 2017 року «109 стипендій міського голови на загальну суму 308 000 грн. отримали спортсмени, саме: з олімпійських видів спорту – 60 стипендій, неолімпійських – 45; 4 стипендії отримали спортсмени з інвалідністю»[13]. Окрім цього, стипендіатами стають і студенти, які мають активну життєву позицію у науковому та громадському житті (у 2017 році нагородили 25). Такі відзнаки мотивують молодь досягати висот у своїй діяльності та працювати на благо міста.

Необхідно вказати, що кожного року молодіжні організації мають змогу подавати творчі проекти соціально-гуманітарного напрямку, які спрямовані на підростаюче покоління. Щороку кількість конкурсантів збільшується і спостерігається тенденція до запровадження циклів занять із неформальної освіти. Наприклад, нещодавно Грант Житомирського міського голови отримала Яцик Ірина Станіславівна для реалізації проекту «Independent Teenager's Area: школа високоефективного підлітка». Він спрямований «на пошук підлітками власної мотивації для розвитку, профорієнтації і формування професійних навичок»[18]. Наразі для участі в «Independent Teenager's Area» зареєстровано 53 підлітка, серед яких є творча молодь, діти з малозабезпечених та багатодітних родин, переселенці. Протягом трьох місяців лектори-тренери ознайомлюватимуть підлітків із основами тайм- та івент-менеджменту, стресостійкості, конфліктології; допоможуть розширити обсяг знань з фінансової грамотності та допоможуть створити власну стратегію життя. Після цього молодь опанує багато практичних і необхідних у суспільстві навичок, яких школа не дає. Саме тому проект в перспективі Управління планує реалізовувати і в наступні роки.

Також цьогорічний Грант отримав Олег Климчук, автормистецького проекту «Український шлях». Основною його метою є виховати у

підростаючого покоління почуття любові до її культурної спадщини; повернути історичну пам'ять та популяризувати до української мови, як однієї з найкрасивіших та найдосконаліших мов світу. Проект «Український шлях» реалізовувався протягом з жовтня-грудня 2017 року і був розрахований на такі категорії молоді: студентська молодь, творча молодь, робітнича молодь, молодь з обмеженими можливостями.

Таким чином, молодіжна політика на рівні місцевого самоврядування активно здійснюється за багатьма напрямками, що дає змогу підростаючому поколінню можливість самореалізації та самоствердження у громаді Житомира.

2.2 Молодіжні громадські організації у системі взаємодії місцевої влади і територіальної громади.

За роки незалежності в Україні склалася мережа інститутів громадянського суспільства: громадські організації та об'єднання, рухи, фонди, спілки, благодійні фонди, профспілки, політичні партії, організації роботодавців, адвокатура, нотаріат, релігійні організації, професійні та творчі спілки, органи самоорганізації населення, недержавні засоби масової інформації та інші невідомі товариства й установи, легалізовані відповідно до законодавства.

Безперечно, особливе місце займають молодіжні громадські організації. Їх діяльність охоплює: здійснення неформальної освіти шляхом реалізації проектів і програм; представлення інтересів дітей та молоді на всіх рівнях; комунікацію з органами державної влади в інтересах дітей і молоді; участь в ухваленні рішень, забезпечення інтересів дітей і молоді на місцевому, регіональному та всеукраїнському рівнях; проведення заходів різних рівнів для реалізації запитів, потреб та інтересів дітей і молоді тощо [2].

Управління у справах сім'ї, молоді та спорту м. Житомира у своїй діяльності співпрацює з 22 молодіжними та благодійними громадськими організаціями, зокрема «Обласна молодіжна творча спілка художників та мистецтвознавців», ГО «Авенір», ЖОГОЛІ «Молодь. Жінка. Сім'я», ЖОМГО

«Паритет», ВМГО «Асоціація «КВН України», ГО «Надія є», ВПМО «Пласт», ГО «Житомирська асоціація науковців та бізнес-консультантів», БО «Планета для дітей», ВБО «АСЕТ», ГО «Я-мама», МГО естрадних діячів «Арт-форум», НАЛМО «Оксія», БМФ «Арт-терапія», ГО «Атошник», ГО «Асоціація музеїв космонавтики України», ГО «Атом», ГО «Студентський клуб», ГО «Пісенний Спас», ГО «Молодіжна фундація європейських ініціатив», ГО «Нова сила», ГО «Стріт Воркаут Житомир».

Дані громадські організації допомагають місцевому самоврядуванню створювати сприятливі умови для розвитку та самореалізації української молоді, формування її громадянської позиції та національно-патріотичної свідомості через проведення різноманітних тренінгів, фестивалів, флеш-мобів тощо.

Одною з найактивніших є Житомирська молодіжна громадська організація «Сучасний Формат». Їхньою основою метою є допомагати підростаючому поколінню якнайкраще розкрити свій потенціал, отримати сучасні знання, вміння та навички, за допомогою яких можна реалізувати ідеї через використання сучасних підходів, технологій та методів навчання. Сучасний формат співпрацює з багатьма європейськими та всеукраїнськими донорськими організаціями, тому в Житомирі завдяки їхній діяльності проходять чимало цікавих тренінгів та заходів, на яких запрошують видатних людей. Загалом тематика таких івентів спрямована на вироблення навичок у молоді до написання грантів, пошуку стейкхолдерів та можливих донорських організацій, якій здатні їх втілити в життя. В умовах децентралізації проектно-грантова діяльність відіграє важливу роль, тому органи місцевого самоврядування шукають людей, які здатні нею займатися. Тому молодь, яка навчиться писати проекти та їх реалізувати, буде задіяна на ринку праці і отримуватиме гідну платню.

У місті проводить чимало заходів громадська організація «Світло серед дерев». Щороку 24 червня у День молоді на вулиці Михайлівській у Житомирі відбувається однойменний мультикультурний фестиваль, який

відвідуютьтисячі молодих людей з різних куточків нашої держави. Як зазначають керівники проекту, «фестиваль спрямований на популяризацію сучасного музичного мистецтва, формування позитивного іміджу Житомирського регіону як туристичної дестинації поліського краю»[17]. Дане свято має благодійний характер, щороку зібрані кошти жертвуються на покращення благоустрою молоді в місті. Зокрема, у 2017 році гроші віддали на відкриття Місцевого культурно-навчального центру для дітей та молоді для того, щоб нова генерація мала змогу творити культурне життя Житомира.

На місцевому рівні підтримує молодь і громадська організація «Надія Є». Її основна місія полягає у допомозі здібним дітям-сиротам, яким дається можливість у досягненні творчих, спортивних та професійних вершин. А це, в свою чергу, допоможе підняти рівень загальної культури Житомира. Щороку організація ініціює проведення конкурсу «Зірочко, засвітись!». Мета Конкурсу полягає «у вихованні серед підростаючого покоління естетичного смаку до музики, поезії та декоративно-прикладного мистецтва, а також популяризувати українське мистецтво»[11]. Оцінює учасників професійне журі у складі 7 чоловік у 4 номінаціях: інструментальне виконавство; вокал; художнє читання; образотворче та декоративно-прикладне мистецтво. Переможців за I, II, III місця нагороджували дипломами, сувенірами та цінними подарунками. На мою думку, такі конкурси дозволяють підростаючому поколінню проявити себе у певному напрямі та відчутти, що місто за них турбується і підштовхує до підкорення вершин.

Також активно співпрацюють з містом молодіжні громадські організації національних меншин. Одним із таких є «Молодіжне товариство поляків Житомира», «Житомирська спілка волинських чехів», «Товариство греків» тощо. Вони, на думку дослідника О. Білобровець, «сприяють реалізації молодіжної політики шляхом розширенням дружби, товариських зв'язків українців та національних меншин міста»[9, с. 3]. Зокрема, Молодіжне товариство поляків Житомира діє на п'яти своєрідних платформах, кожна з яких віддзеркалює перш за все форми діяльності і безпосередньо пов'язані

ефекти. Одна із них безпосередньо направлена на нав'язування контактів і співпраці в Польщі – польськими організаціями, товариствами, міжнародними і дипломатичними структурами, завдяки яким відбуваються поїздки молоді до Польщі і за кордон – на літні школи з польської мови, школи лідерів, конкурси, історичні і наукові проекти тощо. Активно житомирська молодь залучилася до їх місцевих проектів «Польські стежки в Україні», «SemperPolonia», «Літня школа польської мови» та «Літня школа польського лідера».

Житомирська спілка волинських чехів – молодіжна громадська організація, створена для популяризації чеської мови та культури. Вони беруть активну участь у фольклорних фестивалях міста (наприклад, «Пісенний Спас»), а й в Чехії. Громадська організація сприяє для житомирської молоді вивчити чеську мову безкоштовно і мати згодом поїхати в Чехію на однорічні курси з вивчення чеської мови, історії та культури, побувати у визначних місцях Праги тощо. Молодь на сучасному етапі активно використовує їхні стипендіальні програми. Зокрема, активно з Спілкою співпрацює Житомирський державний технологічний університет, у якому спільними зусиллями вдалося створити Чеський центр імені Вацлава Длоугі. Щодня у ньому відбуваються різноманітні цікаві заходи. Найздібніші студенти мають змогу поїхати на навчання чи стажування до Карлового університету, який є своєрідною науковою візитівкою Чехії.

Місцеве управління активно співпрацює з громадською організацією «Товариство греків», яке визначило своєю головною метою відродження й розвиток національних традицій, культури, вивчення грецької мови. Молодь має змогу безкоштовно вивчити мову і брати участь у Міжнародних олімпіадах з історії Греції. За активність у вивченні й поширенні знань з історії та культури греції у 2012 році 10 дітей школи № 21 відвідали Кіпр. Члени Товариства беруть активну участь у фестивалях «Поліська родина», а щороку в День молоді виступають перед житомирцями з цікавою концертною програмою. Щороку молодь має змогу відпочивати у Греції за Програмами гостинності Генерального Секретаріату у справах греків зарубіжжя МЗС Греції, а також на

запрошення мерій грецьких міст і неурядових організацій. Молодь протягом 2010-2017 рр. відвідали міста Афіни, Салоніки, Кавала та інші. Окрім цього, молодь Житомира щороку проводить екскурсії для приїжджих греків визначними місцями міста.

Не зважаючи на значні успіхи у залученні громадянського суспільства до роботи з молоддю, потрібно окреслити ряд проблемних питань: поверхова оцінка молодіжних потреб; нерозвинена адміністративна практика залучення організацій громадянського суспільства до ухвалення рішень, що стосуються молоді на регіональному рівні; відсутність дієвих механізмів впливу представників молоді на прийняття рішень на рівні територіальних громад; низький рівень культури комунікації та розуміння впливу молодіжного представництва; недостатня ефективність діяльності громадських рад; конкуренція і захист власних інтересів у представників громадських об'єднань; слабкою є практика громадських обговорень проблем, що стосуються молоді тощо. Наразі інститутам громадянського суспільства бракує солідарності, цілеспрямованості, ініціативності та усвідомлення власної значущості у досягненні завдань громадянського суспільства. Проте вважаю, що ці недоліки швидкими темпами зникнуть.

Отже, громадські організації активно співпрацюють з місцевим самоврядуванням через створення та реалізацію різного роду проектів. Такі спільні зусилля дозволяють ставити молодь у пріоритеті політики Житомира.

Загалом, підводячи підсумки, слід наголосити на тому, що не лише з позицій прийняття значної нормативно-правової бази з боку не тільки держави, але й міста реалізовується молодіжна політика. Вагома роль належить і практичному аспекту, що здійснюється через створення різноманітних проектів, заходів, фестивалів, в яких підростає покоління щороку залучується у все більшій кількості.

ВИСНОВКИ

В процесі виконання роботи було здійснено науковий аналіз проблеми дослідження, в результаті чого ми дійшли таких висновків:

1. Під час дослідження було доведено, що сучасна молодіжна політика є дійсно спробою оновлення правового механізму в органах місцевого самоврядування. Підростаюче покоління має чималі можливості задля участі у громадсько-політичному житті країни. Держава порівняно з попередніми роками сприяє подальшому та широкому її залученню до процесів розробки і творення нової політики, що буде корисною суспільству.
2. Нормативно-правова база дослідження є досить вагомою. Закони, положення та укази, які приймаються на загальнодержавному рівні, визначають основні засоби реалізації молодіжної політики відповідно до європейських програм, до яких залучена Україна. Окрім них, органи місцевого самоврядування на основі вище наведених документів приймають розпорядження та стратегії, адаптовані до традицій жителів Житомира.
3. Під час дослідження було виокремлено та проаналізовано шляхи підтримки місцевою владою молодіжних ініціатив. Доведено, що Управління у справах сім'ї, молоді та спорту часто реалізує велику кількість власних проектів та програм. Одним із найуспішніших є Муніципальна програма «Школа місцевого самоврядування», спрямована на залучення учнівської та студентської молоді до процесу прийняття рішень на місцевому рівні і, найголовніше, надати їй можливість реалізувати себе у органах місцевого самоврядування.
4. Молодіжні громадські організації активно співпрацюють з органами місцевого самоврядування шляхом проведення спільних тренінгів, фестивалів, занять серед підростаючого покоління. Окрім цього, Управління сприяє налагодженню тісних контактів серед громадських організацій національних меншин, які дозволяють здійснювати співпрацю між українцями та поляками, греками, чехами тощо. Такий діалог між владою та жителями міста сприяє

формуванню громадянського суспільства, завдяки якому кожна людина проявляє зацікавленість у житті міста і активно в ньому бере участь.

Таким чином, молодіжна політика реалізується не лише з позиції держави, але й органами місцевого самоврядування. В умовах децентралізації місцева влада отримала багато повноважень, яких потрібно втілювати в життя. Вона чудово розуміє, що їх найкраще реалізовуватиме креативна, енергійна молодь, а не «стара номенклатура» чиновників, які продовжують жити поглядами СРСР. Відповідно до цього місцеве самоврядування надає значимості творенню молодіжної політики, щоб підростаючому поколінню хотілося творити на благо України та своєї другої батьківщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 05.03.1993 року // Верховна Рада України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>
2. Про молодіжні та дитячі громадські організації: Закон України від 01.12.1998 року // Верховна Рада України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/281-14>
3. Переглянута Європейська хартія участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні // Конгрес місцевих та регіональних влад Європи [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://humanrightsukraine.org.ua/wp-content/uploads/2015/10/eu_charter_ukr.pdf
4. Положення про Молодіжну Громадську Раду при виконавчому комітеті Житомирської міської ради // Житомирська міська рада [Електронний ресурс] – Режим доступу : [http://zt-rada.gov.ua/?3398\[0\]=589](http://zt-rada.gov.ua/?3398[0]=589)
5. Положення про Управління у справах, сім'ї, молоді та спорту Житомирської міської ради // Житомирська міська рада [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zt-rada.gov.ua/files/upload/sitefiles/doc1502171195.pdf>
6. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016–2020 роки // Верховна Рада України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/148-2016-п>
7. Молодь і родина Житомирщини на 2017 – 2020 роки: Обласна комплексна програма Житомирської обласної ради // Житомирська обласна рада [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zt.gov.ua/index.php.html>
8. Програма підтримки сім'ї, дітей та молоді, забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на 2018-2020 роки у м. Житомирі // Житомирська міська рада [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zt-rada.gov.ua/files/upload/sitefiles/doc1245172154.pdf>
9. Білобровець О. Житомир багатонаціональний: інформаційно-презентаційне видання / О. Білобровець. – Житомир: Видавець В.Б. Котвицький, 2017. – 72 с.

10. Гасанов О. Наукові підходи до визначення поняття «молодіжна політика» як передумови формування та реалізації державних молодіжних програм / О. Гасанов, А. Гавловська // [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/2173.pdf>
11. ГО «Надія є» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://hope-is.org.ua>
12. Данилейко О. Основи місцевого самоврядування / О. Данилейко, Ковальчук І., Мельничук В. – Житомир.: НГО «Основа», 2016. – 82 с.
13. Житомирська міська рада [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zt-rada.gov.ua>
14. Молодіжна рада Житомир // Facebook [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.facebook.com/mgrzt/>
15. Молодь в Україні. Дослідження молодіжного сектора: проблеми та перспективи. – К. : Програма розвитку ООН в Україні, 2006. – 169 с.
16. Рапаєва М. Державна молодіжна політика в Україні: законодавчі гарантії і практична реалізація / М. Рапаєва // Юридична наука. – 2015. – № 4. – С. 167-175.
17. Світло серед дерев // Facebook [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.facebook.com/events/426697387680652/>
18. Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Житомирської міської ради // Facebook [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.facebook.com/usmszt/>
19. Формування та реалізація державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації – Тернопіль: ТОВ «Тернограф», 2017. – 100 с.
20. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді: матеріали парлам. слухань у Верховній Раді України 2 листоп. 2016 р. / Верховна Рада України, Комітет з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму. – К.: Парлам. вид-во, 2017. – 312 с.
21. Школа Місцевого Самоврядування Житомир // Facebook [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.facebook.com/SchoolLocalGovernmentZhytomyr/>